

СТИЛЬОВЕ РОЗМАЇТТЯ САКСОФОННОГО ВИКОНАВСЬКОГО МИСТЕЦТВА

У статті визначаються особливості стильового розмаїття саксофонного виконавства, як одного з основних каталізаторів розвитку мистецтва джазу.

Ключові слова: саксофон, саксофонне виконавство, свінг, бібоп, виконавська школа, імпровізація

The article defines the peculiarities of the stylistic variety of saxophone performance, as one of the main catalysts of the development of jazz art.

Key words: saxophone, saxophone performance, swing, bebop, performance school, improvisation

Музика для саксофону а також відповідна композиторська спадщина ХІХ – ХХІ століть безумовно являє собою значний пласт творчості. Саме через багатогранність цього інструмента існує широка жанрово-стилістична палітра, що дозволяє у повній мірі розкрити потенціал і можливості саксофону. Унікальні тембральні характеристики дозволяють саксофону інтегруватись у будь-яке середовище, та, відповідно до потреб, приймати необхідне інтонаційне забарвлення, що завжди привертало увагу як вітчизняних так і зарубіжних композиторів та виконавців.

Здатність саксофону органічно влаштуватись в музичне середовище і сповна відповідати усім запитам академічної й джазової музики призвела до появи творів, які є втіленням складних авторських концепцій, пов'язаних з багаторівневим композиційним й жанрово-стильовим синтезом. Досить часто останні були пов'язані з закономірним процесом поступового оновлення музичної мови, постійним пошуком нових принципів й підходів до архітекtonіки й інноваціями у сфері технічних й виконавських прийомів.

І тим не менш, не дивлячись на той факт, що у ХІХ столітті саксофон вже по праву вважався невід'ємною складовою симфонічного оркестру, створюючи міцне підґрунтя в композиторській діяльності Ж. Бізе, А. Тома, Г. Берліоза, К. Сен-Санса, Ж. Массне та ін., найбільшу популярність він здобув саме в ролі джазового інструмента. Важливо, що саксофон, як і будь який духовий інструмент виконує роль певного «продовження» людського голосу, що у мистецтві джазу використовує низку власних засобів виразності [2].

Вже на перших етапах еволюції джазової музики саксофон починає активно інтегруватись в естрадне середовище. Його «привабливість» у цьому напрямі можна пояснити наявністю специфічного звукового забарвлення, що дозволяло досить органічно поєднуватись з іншими інструментами (кларнет, туба, тромбон та ін.). Перші приклади використання саксофона в джазових оркестрах сягають 20х років ХХ століття [7]. Серед дослідників історії саксофонного виконавства немає остаточної думки стосовно конкретної дати початку використання саксофону в подібних колективах, коливаючись між 1914 й 1915 роками.

Перші ансамблі за участю саксофона, фактично, виконували музику, яку важко назвати джазовою. Вона мала, скоріше, естрадну манеру й танцювально-розважальний характер. Але, досить швидко, з приходом в цей формат імпровізаційної манери виконання, як ключового компоненту мистецтва джазу, поступово починає формуватися нова плеяда саксофоністів-солістів, серед яких були такі відомі виконавці, як С. Бекет, Д. Постон, Л. Бад Фріман, Д. Редмен, Ф. Трамбауер, Д. Стронг та ін [7].

Протягом 1930х років джазове саксофонне виконавство зазнає суттєвих змін, пов'язаних з появою і розповсюдженням класичного джазового стилю, який отримав назву «swing». Водночас, поряд з комбінованими колективами та імпровізаціями на теми-стандарти, як основну форму джазового музикування, починають з'являтися так звані «big

bands» («біг бенди»), в яких роль провідної інструментальної групи належить саме саксофонам (біг бенди Д. Елінгтона, К. Бейсі, П. Уайтмана) [4, с. 51]. Водночас, стрімкими темпами розвивалось також і сольне саксофонне виконавство, завдяки таким виконавцям як С. Беше та К. Хокінс. Цікаво, що манера гри С. Беше часто порівнювалась його сучасниками з грою Л. Армстронга на трубі [5].

Подальший розвиток стильового розмаїття саксофонного виконавства безпосередньо пов'язаний з появою такого напрямку в джазі як bebop (бібоп), що заявив про себе у 40х роках ХХ століття. Розвиток даного напрямку вважається результатом процесу індивідуалізації саксофонних стилів у творчості солістів-віртуозів (Л. Янг, К. Гокінс, Д. Байнс та ін.). З виникненням бібопу джазове мистецтво, яке раніше постійно балансувало між естрадно-розважальною музикою та віртуозним виконавством вийшло на принципово новий рівень професіоналізму. Доречною тут є цитата Ю. Панас'є «а чи був джаз після бібопу?» [4]. Важливо, що за своїми характеристиками бібоп вважається прямопротилежним свінгу як за імпровізаційними традиціями так і за складом ансамблів [7, с. 94].

Наступний напрям, тісно пов'язаний з саксофонним виконавством, названий free jazz (фрі джаз) заявив про себе у середині 1970х рр. Яскравою рисою нового напрямку являється ідея мінімалізму, яка знаходить втілення у спонтанності, пов'язаною з неповторністю, унікальністю кожного звуку. Ідея тиражування стає недопустимою для саксофоністів епохи нового джазу (Д. кейдж, Д. Зорн, Б. Еванс), коли сам інструмент стає ключовим образом джазового музикування, відображуючи ідеї авангардної парадигми розвитку музичного мистецтва. Як зазначає Чехуніна А. О.: «...з точки зору психологічних засад музичного виконавства, діяльність свідомості та підсвідомості тісно взаємопов'язані у творчому процесі...» [6, с. 74]. Згадана теза добре пояснює процес індивідуалізації саксофонного виконавства у період «нового» джазу.

Підсумовуючи вищевказане, слід зазначити, що розвиток саксофону й саксофонного виконавства ХІХ – початку ХХІ століття ознаменував його становлення й утвердження як в академічному так і в естрадно джазовому напрямках. Звісно ж, найбільшу популярність цей інструмент здобув саме в джазі, що призвело до утворення багатьох стилів й популяризувало саксофон, як один з головних інструментів цього напрямку музики.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Зоріна Л. Юний джаз із особливим шармом. Високий замок. 2001. 15 червня. С. 4
2. Крупей М.В. Стильові основи формування виконавської майстерності саксофоніста (у контексті музичної творчості ХІХ-ХХ століть) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мист.: спец. 17.00.03 «Музичне мистецтво». Одеса, 2006., 15 с.
3. Максименко Л.В. Французька саксофонова школа: дискурс розвитку та сучасний стан. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Мистецтвознавство. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2012. № 1. С. 59-65.
4. Панас'є, Ю. (1978). История подлинного джаза. Ленинград: Музыка, 128 с.
5. Понькіна А.М. Саксофон у музичній культурі ХХ століття (на матеріалі сонатної творчості зарубіжних та українських композиторів): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мист. : спец. 17.00.03 «Музичне мистецтво», Харків, 2009. 19 с.
6. Чехуніна, А. О. Психологічні засади музично-творчої діяльності. Матер. за V междунар. науч.практ. конф., (Софія, 17-25 януари 2009 г.). Педагогически науки. Психология и социология. Музыка и живот. Физическа култура и спорт. Софія : «БялГРАД-БГ» ООД, 2009. Т. 8. С.72-76.
7. Sterns, M. (1963). The Story of Jazz. (3rd Ed.). New York: Oxford University Press, 200 p.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Чехуніна А.О.